

Rynek dla nowego gazu

Dr inż. Andrzej Sikora

Disclaimer

The information on which this presentation is based derives from our own experience, knowledge, data and research.

The opinions expressed and interpretations offered are those of Energy Studies Institute and have been reached following careful consideration.

However, the Oil&Gas business is characterized by much uncertainty and all of our comments and conclusions should be taken in that light.

Accordingly, we do not accept any liability for any reliance which our clients may place on them.

Plan prezentacji:

- ✓ Rynek gazu ziemnego - teoretyczne modele liberalizacji rynków gazowych w Europie
- ✓ Obecni i nowi nabywcy a liberalizacja rynków gazowych w Europie
- ✓ Parę słów o braku prognoz...
- ✓ Kreowanie popytu - dokąd zmierza polski rynek gazu ziemnego
- ✓ Uwolnienie handlu - jakie są możliwe do zrealizowania modele liberalizacji obrotu?
- ✓ PEP 2035?

Docelowy model rynku gazowego w UE

- Prace nad modelem realizowane pod egidą Rady Europejskich Regulatorów Energii (CEER).
- Dotychczasowe prace zaowocowały przygotowaniem aż pięciu różnych koncepcji modeli europejskiego rynku gazowego, na bazie których do końca 2011 roku ma powstać rekomendowana przez CEER spójna wizja:
  - **Model LCEG** przygotowany przez firmę konsultingową LCEG (obecnie FTI Consulting) na zlecenie brytyjskiego Regulatora Ofgem
  - **Model MECO-S** przygotowany przez J-M. Glachanta pod patronatem Instytutu Uniwersytetów Europejskich, The Robert Schuman Centre for Advanced Studies oraz Florence School of Regulation
  - **Model amerykański – EURAM** (European American Model) przygotowany przez S. Ascari pod patronatem Instytutu Uniwersytetów Europejskich, The Robert Schuman Centre for Advanced Studies oraz Florence School of Regulation.
  - **Model Frontier Economics** i Ylios and Stratorg przygotowany na zamówienie GDF Suez
  - **Model ASCOS** (Ample, Secure and Competitive Supply) przygotowany przez Clingendael International Energy Programme (CIEP)

Docelowy model rynku gazowego w UE

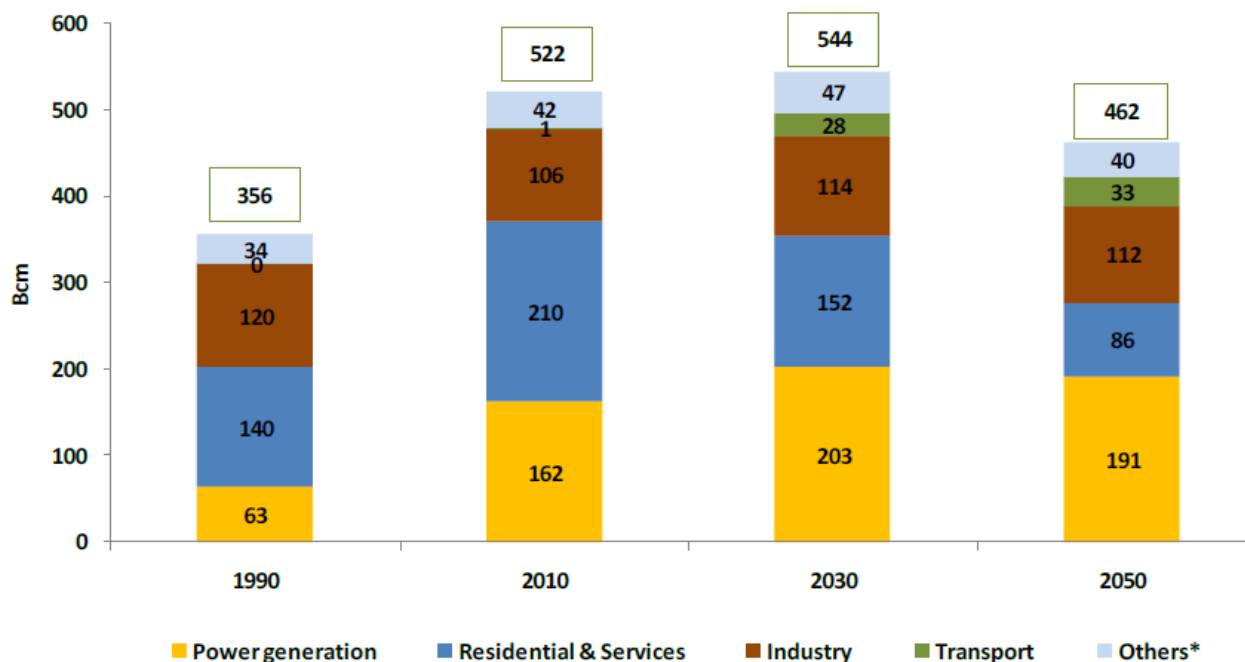
- Kluczowym problemem, z jakim trzeba się uporać tworząc docelowy model rynku gazowego, są ograniczenia w dostępności oraz koszty przesyłu gazu pomiędzy wieloma strefami entry-exit.
- Ograniczenia dostępności przesyłu wynikają:
  - Z niewystarczająco rozwiniętej infrastruktury przesyłowej.
  - Z zablokowania części albo całości mocy przesyłowych na potrzeby realizacji kontraktów długoterminowych.
- Rosnące koszty są zaś pochodną wielkości stref jakie musi pokonać gaz by dotrzeć do końcowego klienta.
- Opisywane modele w różny sposób radzą sobie z tym zagadnieniem:
  - Każdy wskazuje na inwestycje w infrastrukturę jako najlepsze remedium na ograniczenia, jakkolwiek proponowane metody zapewniające realizację tych inwestycji są różne.
  - Niektóre rozwiązania bazują na łączeniu stref (rynków), inne wprost przeciwnie (większe strefy to większy koszt).
  - Do alokacji przepustowości część modeli proponuje system bezpośrednich aukcji (czasem w oparciu o dedykowane platformy) i rynek wtóry dla niewykorzystanych pojemności, inne aukcje pośrednie (składanie zleceń) np. dla kontraktów krótkoterminowych.
  - Koszty przesyłu przez wiele stref najlepiej rozwiązują taryfy dystansowe, ale z uwagi na fakt, iż tego typu rozwiązania zostały wykluczone przez III Dyrektywę, wprowadza się je niejako tylnymi drzwiami proponując tzw. pakiety. Alternatywą jest łączenie stref.

Docelowy model rynku gazowego w UE

- **Wpływ nowych regulacji na istniejące i przyszłe kontrakty długoterminowe.**
  - Wszystkie modele traktują kontrakty długoterminowe jako najlepszy i w zasadzie jedyny sposób na zapewnienie bezpieczeństwa dostaw
  - Zawieranie długoterminowych umów na dostawy wiąże się z koniecznością długoterminowej rezerwacji mocy przesyłowych, w przeciwnym razie rośnie ryzyko, a co za tym idzie także koszty takich dostaw, a to przy niewystarczających mocach przesyłowych może prowadzić do blokowania przepustowości i ograniczania konkurencyjności na rynkach.
- **Prezentowane modele proponują różne rozwiązania tej dychotomii:**
  - Inwestycje w nowe moce przesyłowe.
  - Limity rezerwacji na potrzeby długoterminowych kontraktów,
  - Uwalnianie przez TSO prognozowanych niewykorzystanych zdolności przesyłowych na potrzeby krótkoterminowych kontraktów (przerywanych)
  - Handel mocami przesyłowymi na rynku wtórnym.
- **Zwiększanie dostępu klientów do płynnych, konkurencyjnych i transparentnych, głównie w wymiarze cenowym, rynków osiąganego głównie poprzez rozwój handlu w hubach.**
  - Większość prezentowanych rozwiązań kładzie nacisk na oddolny to znaczy sterowany procesami rynkowymi rozwój tych instytucji przestrzegając przed odgórnym kreowaniem tego rodzaju struktur.
  - Wyjątkiem jest model MECO-S, który zakłada wdrożenie pewnych procedur umożliwiających łączenie mniejszych struktur (rynków, stref) w większe i bardziej płynne rynki regionalne pełniące funkcję hubów.
- **Stopień dostosowania nowego modelu do uwarunkowań lokalnych.**
  - Część modeli: Frontier, ASCOS czy też opcja Rynki Sterowane Wytycznymi z opracowania LECG, stawia na daleko idącą adaptację zmian do warunków danego rynku krajowego ze szczególnym uwzględnieniem stopnia rozwoju infrastruktury, kwestii bezpieczeństwa dostaw czy też struktury popytu.
  - Inne modele, taki jak MECO-S, opcje Połączonych Rynków i Skojarzonych Rynków z analizy LECG oraz do pewnego stopnia EURAM zakłada pewną uniformizację i wdrażanie zbliżonych rozwiązań na obszarze całej Unii Europejskiej

Nowy kształt rynku energetycznego i gazowego w świetle PE 2030 – „ROAD MAP 2050”

Primary Energy Consumption in EU 27 - Eurogas Roadmap
Natural Gas

*including district heating, raw material and energy branch

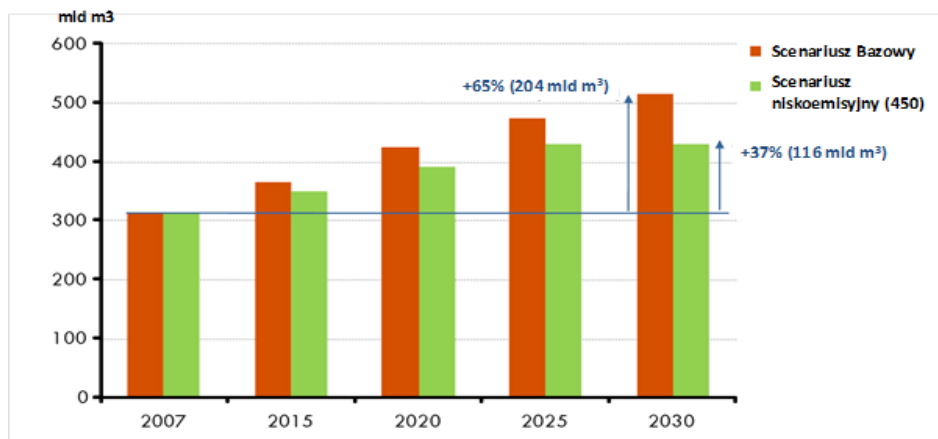

Kompleksowe i wielowymiarowe postrzeganie „ENERGETYKI i KLIMATU”

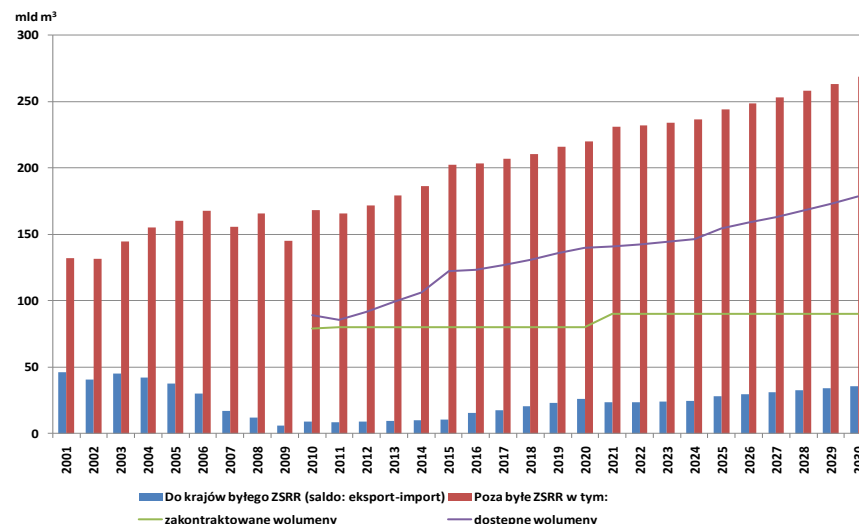
Zużycie gazu ziemnego w krajach UE a import z Rosji

- „Oficjalne” prognozy dla UE, dotyczące konsumpcji i importu gazu ziemnego, zawarte są w modelach PRIMES Baseline 2009, modelach CERA i IEA.
- Z uwagi na wyczerpywanie się złóż wewnątrz UE oraz rosnące zużycie, import gazu wzrośnie – w zależności od przyjętego scenariusza – z 300 mld m³ w roku 2007, do 400-500 mld m³ w roku 2030.
- W analogicznym horyzoncie czasowym eksport gazu z Rosji do Europy winien rosnać z obecnego poziomu około 140 -150 mld m³ rocznie do 180-200 mld m³ pod koniec obecnej dekady.

Importu (brutto) gazu do UE

Prognoza eksportu gazu z Rosji

Źródło: Fatih Birol Prezentacja World Energy Outlook 2009, listopad 2009

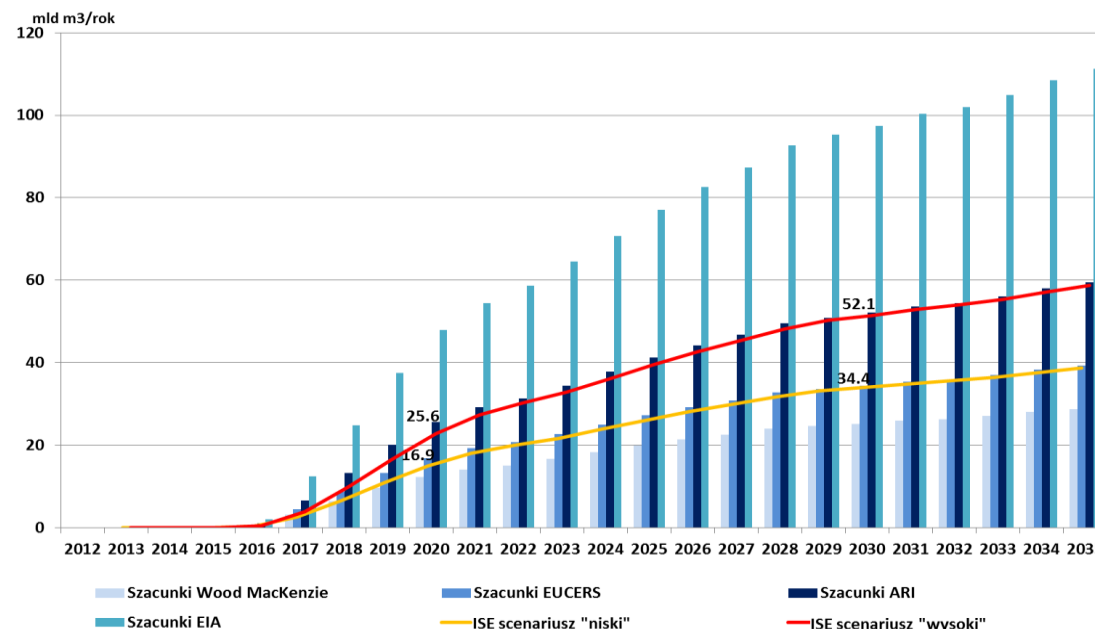
Źródło: ISE, Obliczenia własne na podstawie danych CERA, 2010; Także: Kaliski M., Siemek J., Sikora A., Szurlej A. „Możliwe scenariusze polityki energetycznej Unii Europejskiej w zakresie zapewnienia stabilnych dostaw gazu ziemnego do Europy Środkowej i Wschodniej w kontekście polityki energetycznej Rosji — Possible scenarios of the European Union energy policy versus stable deliveries of natural gas to Central and Eastern Europe based on the Russian energy policy / Rynek Energii ; ISSN 1425-5960 — 2009 nr 3 s. 2-12

Polska - prognozy wydobycia gazu łupkowego

- Szacunki wielkości zasobów gazu łupkowego w Polsce są mocno zróżnicowane: od **1,37 bln m³** (Wood Mackenzie, sierpień 2009), przez **1,87 bln m³** (EUCERS, maj 2011), **2,83 bln m³** (Advanced Resources International grudzień 2009), aż do **5,3 bln m³** (EIA, kwiecień 2011).
- ISE dokonało oszacowania wielkości produkcji na podstawie powyższych wielkości oraz profilu produkcji pola Marcellus (najbardziej zbliżony profil geologiczno – operacyjny do polskich złóż). Estymowane wyniki zostały zaprezentowane na wykresie obok.
- Przeprowadzone dotychczas prace poszukiwawcze (PGNiG, Lubocin k. Wejherowa) potwierdzają istnienie gazu niekonwencjonalnego w Polsce. **Na obecnym etapie analiz nie jest jednak możliwe realne oszacowanie zasobów gazu ze złóż niekonwencjonalnych oraz oszacowanie ekonomicznej opłacalności wydobycia.**
- W przypadku potwierdzenia opłacalności wydobycia gazu, uruchomienie produkcji w ilościach istotnych w skali kraju może nastąpić w horyzoncie ok. 5-10 lat.

Prognoza wydobycia gazu łupkowego w Polsce

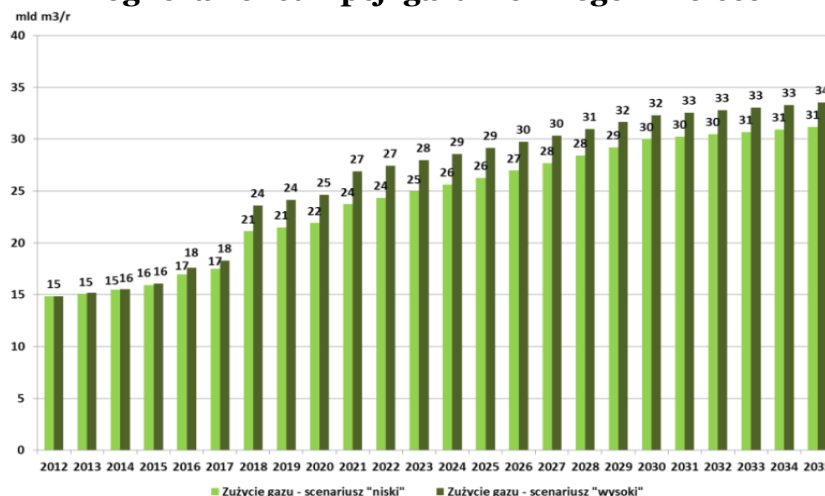

Źródło: ISE, Obliczenia własne. Także : Kaliski M., Krupa M., Sikora A., „Potencjał polskiego rynku elektroenergetyki jako możliwy kierunek monetyzacji polskiego gazu łupkowego”. Katedra Ekonomiki i Organizacji Przedsiębiorstw Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, ISBN 978-83-62511-25-9; Kraków 2010 str.792-806.

Popyt i podaż gazu ziemnego - prognozy ISE

- W perspektywie kilku najbliższych lat można spodziewać się znaczącego wzrostu popytu na gaz w Polsce, głównie w sektorze energetycznym i wśród gospodarstw domowych. Zgodnie z oceną ISE polski rynek może zaabsorbować dodatkowo 7,5-10 mld m³ gazu do roku 2020 (i 15,5-17.5 mld m³ do roku 2030).
- Jeśli zrealizują się prognozy ISE odnośnie wielkości produkcji gazu łupkowego, konieczny będzie eksport 10-15 mld m³ gazu w roku 2020 i do 25 mld m³ w roku 2030. Jeżeli nie to potrzebny będzie dodatkowy import co najmniej 7-10 mld m³/rok, a przy bardziej zdecydowanym odejściu od paliw węglowych w energetyce i opóźnieniu (rezygnacji) z energii jądrowej nawet do 15 mld m³ rocznie.

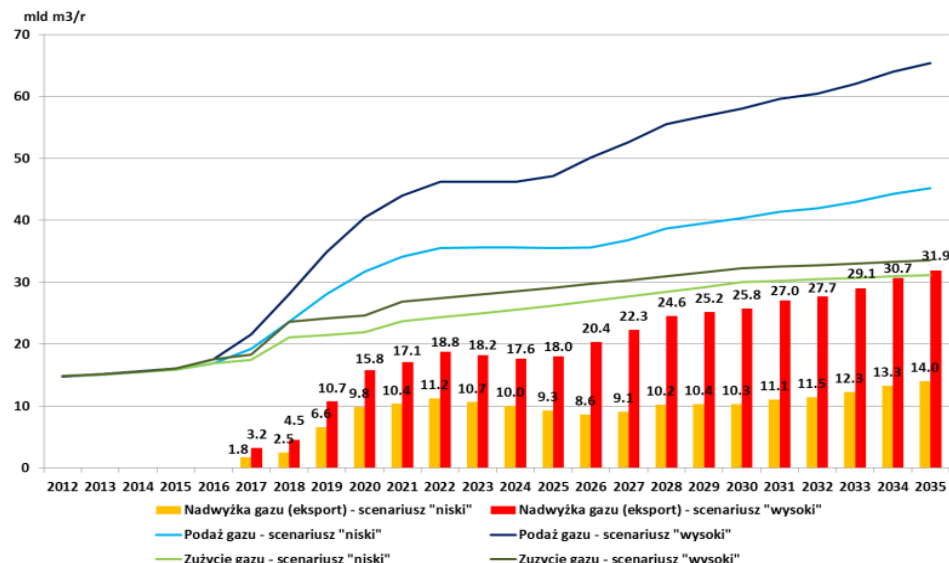
Prognoza konsumpcji gazu ziemnego w Polsce

Kierunki eksportu :

- **Gazociąg Jamalski – Rynek Niemiec, Ukrainy Białorusi ?**
- **Dostęp do trzech dużych hubów w Baumgarten, NCG (Waidhaus) i Gaspool (Sayda - Olberhau) daje zdecydowanie większe możliwości**

Prognoza eksportu gazu łupkowego z Polski

Dania - wydobywanie, eksport/import i konsumpcja

- Konsumpcja 2010 - ok. 5,0 mld m³ (10% wzrost yoy).
- Rynek w pełni samowystarczalny (ale tylko do 2022) – produkcja z M. Północnego 2010 – 8,1 mld m³.
- Nadwyżki gazu eksportowane do Szwecji, Niemiec i Holandii (2010 - 3,5 mld m³).
- Kontrakty importowe DONG Energy: z Gazprom Export: 18- i 20 letni, po 1 mld m³) i Iberdrolą (1 mld m³ - LNG z Rotterdamu).
- Gaz wydobywany głównie przez DUC (A.P. Moller-Mærsk, 39%; Shell, 46%; Chevron, 15%); pozostałe pola należą do DONG Energy, Hess i kilku mniejszych spółek.
- Od X 2011 DUC ma swobodę w sprzedaży gazu.

Giełdy - paliwo i moce przesyłowe (Dania cd.)

- Energinet.dk
  - Balance Transfer Facility – bilansowanie rynku.
  - Obrót mocami przesyłowymi „dnia następnego” na giełdzie trac-x Transport Capacity Exchange.
  - Capacity Transfer Facility – wtórny obrót mocami przesyłowymi.
  - GTF (Gas Transfer Facility) - wirtualny hub; obrót gazem przesyłanym przez shipperów – kontrakty dwustronne. Ponadto sprzedaż gazu w ramach GRP.
  - NPTF (Nord Pool Transfer Facility) – rynek wirtualny, giełda dla gazu przesyłanego przez shipperów.
- Wirtualny punkt tranzytowy, L4H (Link4Hubs), który służy do współpracy systemów gazowych Danii, Niemiec i Holandii (nominacje i rezerwacje mocy przesyłowych na granicach systemów).
- Giełda NordPool Gas – giełda gazowa, kontrakty dzienne (bez spot) i miesięczne, swap-y z Gaspool.
- Gas Release Programme - swap dostaw DONG Energy na rynek duński z dostawami do NBP, ZBT, TTF, NCG i Gaspool. Handel gazem odbywa się na GTF.

Duński model do implementacji w Polsce?

- Rynek najbardziej przypominający Polskę – utrudnione wejście dla nowych podmiotów (zarówno gaz, jak i przesył).
- „Kontrolowana” utrata rynku przez podmiot zasiedziały, rekompensowana przez ekspansję w nowe obszary działalności biznesowej i wyjście na rynki krajów ościennych.
- Utrata kontroli nad krajowym wydobyciem gazu doprowadziła do poszukiwań innych źródeł (kontrakty i wydobycie).
- Rozwój tradingu i inwestycje międzynarodowe pozwalają na skuteczną konkurencję (w wybranych obszarach) z firmami zasiedziałymi tych rynków.
- Dopasowana do potrzeb i oczekiwań klientów oferta pozwala na skuteczną konkurencję na rynku krajowym (w wybranych obszarach).
- Duża ilość „krajowego” gazu prowadzi do rozwoju różnorodnych giełd gazowych.

Wnioski

- Interwencja w relacje kontraktowe pomiędzy sprzedawcą (PGNiG) a kupującym znaczne wolumeny.
- Rozdzielenia przesyłu i dystrybucji od obrotu – zakaz umów kompleksowych, który pozwoli na przykład wprowadzić zasadę „moce przesyłowe podążają za kupującym” (capacity goes with customer).
- Długości trwania kontraktów na dostawę gazu – poprzez wprowadzenie ograniczenia czasu trwania dla dotychczasowych umów długoterminowych dla dużych klientów
- Zniesienie ograniczeń w obrocie kupowanym surowcem i mocami przesyłowymi
- Zniesienie wszelkich klauzul zakazujących odsprzedaży gazu, wprowadzenie zasady „moce przesyłowe podążają za kupującym”.
- Ograniczenie konieczności (lub wprost zakaz dyskryminowania firmy importującej paliwo gazowe do dalszej odsprzedaży) magazynowania określonych ilości gazu ziemnego – zwolnienie wszystkich nowych dużych klientów prócz PGNiG z konieczności magazynowania surowca...

Dziękuję za uwagę 😊

andrzej.sikora@ise.com.pl

O Instytucie Studiów Energetycznych

**Instytut Studiów Energetycznych (ISE)
jest polską firmą konsultingową
wyspecjalizowaną w doradztwie
dla sektora
naftowo-gazowego-energetycznego
oraz ciężkiej chemii.**

**Oferta na:
www.ise.com.pl**

**ul. Śniadeckich 17
00-654 Warszawa
tel.: +48 (22) 629.97.46
fax/tel: +48 (22) 621.74.88**

